

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده‌ی علوم تربیتی و روان شناسی

گروه آموزشی روان شناسی

پایان‌نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد
در رشته‌ی روان شناسی گرایش عمومی

عنوان:

**بررسی ارتباط سبک‌های هویت، عزت نفس و خودپنداره با خودآزمایی دانش
آموزان دوره متوسطه**

استاد راهنما:

دکتر عادل زاهد

استاد مشاور:

دکتر عباس ابوالقاسمی

پژوهشگر:

شیدا برقی جانبارلو

تابستان ۹۲

تعهدنامه‌ی اصالت اثر و رعایت حقوق دانشگاه

تمامی حقوق مادّی و معنوی مترتب بر نتایج، ابتکارات، اختراعات و نوآوری‌های ناشی از انجام این پژوهش، متعلق به **دانشگاه محقق اردبیلی** می‌باشد. نقل مطلب از این اثر، با رعایت مقرّرات مربوطه و با ذکر نام دانشگاه محقق اردبیلی، نام استاد راهنما و دانشجو بلامانع است.

اینجانب شیدا برقی جانیارلو دانش‌آموخته‌ی مقطع کارشناسی ارشد رشته‌ی روانشناسی گرایش عمومی دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه محقق اردبیلی به شماره‌ی دانشجویی ۹۰۱۱۵۳۱۰۳ که در تاریخ ۱۳۹۲/۶/۳ از پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود تحت عنوان بررسی ارتباط سبک‌های هویت، عزت نفس و خودپنداره با خودآثرمندی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان اردبیل دفاع نموده‌ام، متعهد می‌شوم که:

(۱) این پایان‌نامه را قبلاً برای دریافت هیچ‌گونه مدرک تحصیلی یا به عنوان هرگونه فعالیت پژوهشی در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی داخل و خارج از کشور ارائه ننموده‌ام.

(۲) مسؤلیت صحت و سقم تمامی مندرجات پایان‌نامه‌ی تحصیلی خود را بر عهده می‌گیرم.

(۳) این پایان‌نامه، حاصل پژوهش انجام شده توسط اینجانب می‌باشد.

(۴) در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و مقرّرات مربوطه و با رعایت اصل امانتداری علمی، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در متن و فهرست منابع و مأخذ ذکر نموده‌ام.

(۵) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده یا هرگونه بهره‌برداری اعم از نشر کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه را داشته باشم، از حوزه‌ی معاونت پژوهشی و فنّآوری دانشگاه محقق اردبیلی، مجوزهای لازم را اخذ نمایم.

(۶) در صورت ارائه‌ی مقاله‌ی مستخرج از این پایان‌نامه در همایش‌ها، کنفرانس‌ها، سمینارها، گردهمایی‌ها و انواع مجلات، نام دانشگاه محقق اردبیلی را در کنار نام نویسندگان (دانشجو و اساتید راهنما و مشاور) ذکر نمایم.

(۷) چنانچه در هر مقطع زمانی، خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن (منجمله ابطال مدرک تحصیلی، طرح شکایت توسط دانشگاه و ...) را می‌پذیرم و دانشگاه محقق اردبیلی را مجاز می‌دانم با اینجانب مطابق ضوابط و مقرّرات مربوطه رفتار نماید.

شیدا برقی جانیارلو

۱۳۹۲/۶/۳

دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی
گروه آموزشی روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد
در رشته‌ی روان شناسی گرایش عمومی

عنوان:

**بررسی ارتباط سبک های هویت، عزت نفس و خودپنداره با خودآثرمندی دانش
آموزان دوره متوسطه**

پژوهشگر:

شیدا برقی

ارزیابی و تصویب شده‌ی کمیته‌ی داوران پایان نامه با درجه‌ی عالی

امضاء	سمت	مرتبه‌ی علمی	نام و نام خانوادگی
	استاد راهنما و رییس کمیته‌ی داوران	دانشیار	دکتر عادل زاهد
	استاد مشاور	استاد	دکتر عباس ابوالقاسمی
	داور	دانشیار	دکتر نادر حاجیلو

شهریور ۹۲

تقدیم به :

روح پاک پدرم که عالمانه به من آموخت تا چگونه در عرصه زندگی، ایستادگی را تجربه نمایم

و به مادرم، دریای بی کران فداکاری و عشق که وجودم برایش همه رنج بود و وجودش برایم همه مهر

سپاسگزارى:

نگارنده بر خود مى داند كه از زحمات بى دريغ، تلاش هاى بى وقفه و راهنمايى هاى ارزشمند استاد گرامى جناب آقاى دكتر عادل زاهد در راستاى انجام اين پروژه در طول يك سال گذشته تشكر و قدردانى نمايد.

با سپاس بى دريغ خدمت برادرى، خواهرى و دوست گران مايه ام خانم عظيمه حقى كه مرا صميمانه و مشفقانه يارى دادند.

- و با تشكر خالصانه خدمت همه كسانى كه به نوعى مرا در به انجام رساندن اين مهم يارى نموده اند.

نام خانوادگی دانشجو:	برقی جانیارلو	نام: شیدا
عنوان پایان نامه: بررسی ارتباط سبک های هویت، عزت نفس و خودپنداره با خوداثرمندی دانش آموزان دوره ی متوسطه		
استاد راهنما: دکتر عادل زاهد		
استاد مشاور: دکتر عباس ابوالقاسمی		
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: روان شناسی	
گرایش: عمومی	دانشگاه: محقق اردبیلی	
دانشکده: علوم تربیتی و روان شناسی	تاریخ دفاع: ۱۳۹۲/۰۶/۰۳	تعداد صفحات: ۹۲
چکیده:	<p>پژوهش حاضر با عنوان بررسی رابطه ی بین سبک های هویت، عزت نفس و خودپنداره با خوداثرمندی انجام شد. نمونه آماری شامل ۲۰۰ نفر (۱۰۰ دختر و ۱۰۰ پسر) از دانش آموزان دوره ی متوسطه شهر اردبیل بود که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بودند و با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. جمع آوری داده ها با استفاده از پرسشنامه های سبک های هویت برزونسکی (ISI- 6G)، خودپنداره ی کودکان (آهلووالیا)، عزت نفس کوپراسمیت و خوداثرمندی کودکان و نوجوانان (موریس، ۲۰۰۱) صورت گرفت. نتایج حاصل از پژوهش با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون (به روش ورود) نشان داد، سبک های هویت اطلاعاتی و هنجاری ارتباط مثبت معنادار و سبک هویت سردرگم- اجتنابی ارتباط منفی معنادار با خوداثرمندی دارد و هر سه سبک هویتی پیش بینی کننده ی خوداثرمندی می باشند. همچنین از بین مولفه های خودپنداره، خودپنداره ی عمومی، عقلانی و اضطراب با خود اثرمندی در سطح ۰,۰۱ به صورت مثبت در ارتباط بودند. خودپنداره عقلانی، اضطراب و شهرت می توانند خوداثرمندی را پیش بینی کنند که از این میان خودپنداره شهرت به طور منفی پیش بینی کننده خوداثرمندی می باشد. همچنین تمام مولفه های عزت نفس با خوداثرمندی ارتباط مثبت معنادار داشته و از بین مولفه های عزت نفس، تنها عزت نفس عمومی خوداثرمندی را پیش بینی می کند. بنابراین می توان نتیجه گرفت که با آموزش خوداثرمندی می توان به دانش آموزان کمک کرد تا سبک هویتی مناسب برگزیده، عزت نفس و خودپنداره خود را بالا برند.</p>	
کلید واژه ها: سبک هویت، عزت نفس، خودپنداره، خوداثرمندی		

فصل اول: کلیات پژوهش

۱,۱	مقدمه.....	۳
۲,۱	بیان مساله.....	۵
۳,۱	اهداف کلی.....	۱۰
۴,۱	اهداف خاص.....	۱۰
۵,۱	فرضیات پژوهش.....	۱۱
۶,۱	سوالات اصلی پژوهش.....	۱۱
۷,۱	تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها.....	۱۱

فصل دوم: عنوان فصل دوم

۲,۲	خودآزمندی.....	۱۴
۱,۲,۲	نقش خودآزمندی بر عملکرد.....	۱۵
۱,۱,۲,۲	فرایندهای شناختی.....	۱۵
۲,۱,۲,۲	فرایند انگیزشی.....	۱۶
۳,۱,۲,۲	فرایندهای اثر گذار.....	۱۷
۴,۱,۲,۲	فرایند گزینشی.....	۱۷
۲,۲,۲	عوامل موثر در خودآزمندی.....	۱۸
۱,۲,۲,۲	خانواده.....	۱۸
۲,۲,۲,۲	تأثیر همسالان.....	۱۸
۳,۲,۲,۲	نقش مدرسه.....	۱۹
۳,۲,۲	مولفه های خودآزمندی.....	۱۹
۱,۳,۲,۲	خودآزمندی تحصیلی.....	۱۹

- ۲۰..... خوداثرمندی اجتماعی..... ۲,۳,۲,۲
- ۲۰..... خوداثرمندی هیجانی..... ۳,۳,۲,۲
- ۲۱..... منابعی برای رشد خوداثرمندی..... ۴,۲,۲
- ۲۲..... هویت..... ۳,۲
- ۲۳..... نظریه ها در مورد هویت..... ۱,۳,۲
- ۲۳..... اریکسون..... ۱,۱,۳,۲
- ۲۳..... مارسیا..... ۲,۱,۳,۲
- ۲۵..... برزونسکی..... ۳,۲,۳,۲
- ۲۷..... اریک فروم..... ۴,۲,۳,۲
- ۲۸..... عوامل موثر بر شکل گیری هویت..... ۲,۳,۲
- ۲۹..... عزت نفس..... ۴,۲
- ۲۹..... اهمیت عزت نفس..... ۱,۴,۲
- ۳۱..... نظریه ها در مورد عزت نفس..... ۲,۴,۲
- ۳۱..... کوپر اسمیت..... ۲,۱,۲,۴
- ۳۱..... مازلو..... ۲,۲,۴,۲
- ۳۱..... جورج مید..... ۳,۲,۴,۲
- ۳۲..... ویلیام جیمز..... ۴,۲,۴,۲
- ۳۲..... تفاوت های جنسیتی در عزت نفس..... ۳,۴,۲
- ۳۳..... خودپنداره..... ۵,۲
- ۳۴..... شکل گیری خود و خودپنداره..... ۱,۵,۲
- ۳۴..... دیدگاه های نظری در مورد خودپنداره..... ۲,۵,۲
- ۳۴..... دیدگاه نظریه پردازان غربی..... ۱,۲,۵,۲
- ۳۶..... خود و عملکرد تحصیلی..... ۳,۵,۲
- ۳۶..... پیشینه پژوهش..... ۶,۲
- ۳۶..... پژوهش در مورد ارتباط سبک هویت با خوداثرمندی..... ۱,۶,۲

۲,۶,۲. پژوهش در مورد خوداثرمندی و عزت نفس.....۳۸

۲,۶,۲. پژوهش در مورد خودپنداره و خوداثرمندی.....۳۹

فصل سوم: عنوان فصل سوم

۲,۳. روش تحقیق.....۴۱

۱,۲,۳. جامعه، نمونه و شیوه ی نمونه گیری.....۴۱

۳,۳. ابزارها.....۴۱

۱,۳,۳. پرسشنامه ی سبک های هویت (ISI-6G).....۴۱

۲,۳,۳. پرسشنامه ی عزت نفس کوپر اسمیت.....۴۲

۳,۳,۳. آزمون خودپنداره کودکان (CSCS).....۴۳

۴,۳,۳. پرسشنامه ی خود اثرمندی کودکان و نوجوانان (SEQ_C).....۴۳

۴,۳. روش اجرا.....۴۴

۴,۳. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....۴۴

فصل چهارم: عنوان فصل چهارم

۲,۴. یافته های جمعیت شناختی.....۴۶

۳,۴. یافته های توصیفی.....۴۷

۴,۴. یافته های استنباطی.....۵۳

فصل پنجم: عنوان فصل پنجم

۲,۵. بحث در نتایج.....۵۹

۳,۵. محدودیت های پژوهش.....۶۱

۴,۵. پیشنهادات پژوهش.....۶۲

فهرست جداول

عنوان.....	صفحه.....
جدول ۱-۲-۴- توزیع فراوانی و درصد دامنه سنی افراد نمونه.....	۴۲.....
جدول ۲-۲-۴- توزیع فراوانی و درصد وضعیت معدل افراد نمونه.....	۴۳.....
جدول ۱-۳-۴- میانگین و انحراف استاندارد متغیر خودآزمندی.....	۴۳.....
جدول ۲-۳-۴- میانگین و انحراف استاندارد متغیر سبک های هویت.....	۴۴.....
جدول ۳-۳-۴- میانگین و انحراف استاندارد مولفه های عزت نفس.....	۴۵.....
جدول ۴-۳-۴- میانگین و انحراف استاندارد مولفه های خودپنداره.....	۴۶.....
جدول ۵-۳-۴- تعیین وضعیت خودآزمندی.....	۴۷.....
جدول ۶-۳-۴- تعیین سبک هویت غالب.....	۴۷.....
جدول ۷-۳-۴- تعیین وضعیت عزت نفس.....	۴۸.....
جدول ۸-۳-۴- تعیین وضعیت خودپنداره	۴۸.....
جدول ۱-۴-۴- ماتریس همبستگی متغیر خودآزمندی با سبک های هویت.....	۴۹.....
جدول ۲- ۴-۴- ماتریس همبستگی مولفه های عزت نفس و خود آزمون.....	۴۹.....
جدول ۳-۴-۴- ماتریس همبستگی مولفه های خودپنداره با خودآزمندی.....	۵۰.....
جدول ۴-۴-۴- پیش بینی خودآزمندی بر اساس سبک های هویت.....	۵۱.....
جدول ۵-۴-۴- پیش بینی خودآزمندی بر اساس مولفه های عزت نفس.....	۵۲.....
جدول ۶-۴-۴- پیش بینی خودآزمندی بر اساس مولفه های خودپنداری.....	۵۳.....

فصل اول:

کلیات پژوهش

۱,۱. مقدمه

برای تشکیل ساختار کلی زندگی، گرچه همه دوران عمر مهم است برخی از آن ها مهم تر از برخی دیگر است. نوجوانی^۱، که با تغییرات گوناگون در ابعاد متعدد همراه است یکی از بحرانی ترین ادوار زندگی انسان محسوب می شود. موفقیت نوجوان در چالش های این دوره با خوداثرمندی^۲ آنان ارتباط دارد. خوداثرمندی اطمینانی است که افراد به توانایی های خود دارند. باور افراد به خوداثرمندی شان یک عامل کلیدی در رشد خود، تغییر و سازگاری موفق است. باورهای خوداثرمندی از طریق تاثیر بر فرایندهای شناختی، انگیزشی، عاطفی و تصمیم گیری عمل می نماید و نقش مهمی در تعیین اینکه نوجوان چقدر خوب می تواند تغییرات مرتبط با این دوره رشدی را تحمل کند، دارد (بندورا^۳ ۱۹۹۷). یکی از مسائلی که نوجوان در این مرحله با آن درگیر است مسئله هویت^۴ می باشد. تعاریف متعددی از هویت به عمل آمده است اما به نظر می رسد مفید و مختصرترین تعریف ارائه شده مربوط به اریکسون^۵ می باشد وی هویت را این گونه تعریف می کند: هویت فرایندی است که افراد خودشان را به عنوان افراد منحصر بفرد معرفی می کنند (کرپلمن، پیتمن، کدلی، توفل، لوی، باندرا^۶، ۲۰۱۲). از نظر اریکسون (۱۹۶۳)، هویت به عنوان ادراکی از خود مطرح می شود که انسجام میان تجارب گذشته، حال و آینده است. هویت یابی، در دوران نوجوانی و به موازات رشد فیزیکی، شناختی، اجتماعی و عاطفی اهمیتی خاص می یابد. بسیاری از نوجوانان با شور زیادی از خود سؤال می کنند که جایگاه اجتماعی من کجاست؟ شغل آینده من چیست؟ رشته تحصیلی من چه خواهد بود؟ سرانجام با چه کسی ازدواج خواهم کرد؟ و بالاخره ارزش های مذهبی، اخلاقی و فلسفی من چه

1. Adolescence
2. Self efficacy
3. Bandura
4. Identity
5. Erikson
6. Kerpelman, Pittman, Cadely, Tuggle, Levy, Baeder

خواهد بود؟ انتخاب راه ها و ارزش های ممکن برای نوجوانان چندان ساده نیست چرا که آن ها با طیف گسترده ای از انتخاب های ممکن مواجه می شوند و با توجه به تنوع انتخاب ها، باید تصمیم گیرند. به اعتقاد مارسیا، هویت سازمانی درونی خود جوش و پویاست که از سایق ها، توانایی ها، باورها و تجارب گذشته فرد نشات می گیرد (احدی و جمهری، ۱۳۸۵). بعلاوه برزونسکی^۱ (۲۰۰۴) هویت را چارچوب فردی می داند که به عنوان منبعی برای تعبیر و تفسیر تجربیات بوسیله انسان می باشد. برای تنظیم و اداره زندگی، افراد نیاز به ایجاد یک ساختار هویت معنادار و ثابت دارند تا آن ها را قادر سازد یک حس پیوستگی خود در تمام زمان ها و مکان ها ادامه دهند و چارچوب مرجعی برای تصمیم گیری، حل مسئله، تعبیر و تفسیر تجربیات و اطلاعات مربوط به خود فراهم سازند. ارتباط متقابلی بین عزت نفس^۲ و تصور فرد از توانایی های خود وجود دارد و اگر میزان عزت نفس کاهش یابد، احساس ضعف و ناتوانی در فرد احیاء می شود (زکی ۱۳۸۳). عزت نفس یکی از سازه های عمومی روانشناسی است و به عنوان بازتاب کلی از ارزش خود فرد، باورها و نگرشها درباره خود، و همچنین پاسخی هیجانی به این باورها می باشد (مان، هوسمان، اسپچالما^۳، ۲۰۰۴). عزت نفس را نگرش مثبت یا منفی به خود تعریف کرده اند، بنابراین، عزت نفس نحوه ارزیابی فرد از خود را نشان می دهد (کاهنگ و ماویری^۴، ۲۰۰۴). عزت نفس جنبه ای از تجربه و کیفیت زندگی فرد است. نوعی خودارزیابی مثبت، پیش بینی کننده قاطع برای خوشبختی عمومی و درجه تطابق با زمینه اجتماعی فرد و همچنین عاملی قدرتمند در محافظت در مقابل مخاطرات روانی-اجتماعی^۵ دوران نوجوانی است (پپی و همکاران^۶، ۲۰۰۶). بدون تردید نوجوانانی که ارزشمندی و عزت نفس جالب توجهی دارند نسبت به همسالان خود در شرایط مشابه، کارآمدی بیشتری از خود نشان می دهند (ترکاشوند، ۱۳۸۰). خودپنداره^۷ و خوداثرمندی دو مولفه مهم باورهای خود هستند (روزنبرگ^۸، ۱۹۶۵). این دو مولفه ترکیب بی همتائی برای پیش بینی پیامدهایی مانند پیشرفت تحصیلی و . . . هستند. در سالهای اخیر توجه به مفهوم خودپنداره در نزد متخصصان تعلیم و تربیت مورد تاکید قرار گرفته است. خودپنداره بر اساس قضاوت های قبلی، ادراکات و بازخوردهای دیگران و افراد مهم در زندگی انسان شکل می گیرد

1 . Berzonesky
2 . Self esteem
3 . Mann, Hosman, schaalma
4 . Kahng. S, Mowbray. C
5 . Psychosocial
6 . Papi. A
7 . Self concept
8 . Rosenberg

(آفاجانی و همکاران، ۲۰۰۸). شخص بتدریج از روی تجربه های شخصی و تاثیر دنیای خارج، نگرشی ثابت و پایدار از محیط، از خود و ارتباط بین این دو با یکدیگر به دست می آورد و بر اساس آن مسائل زندگی را ارزیابی می کند و برای مقابله با کاستی ها به کوشش می پردازد. نگرش های فرد از حقایق زندگی، اخلاق، آرزوها و خواسته های او وابسته به تصویری هستند که او از خود دارد، یعنی ارزشی که وی برای خود قائل است. لذا با توجه به مواردی که مطرح شد، پژوهش حاضر در صدد بررسی ارتباط بین سبک های هویت^۱، عزت نفس و خودپنداره با خوداثرمندی است.

۲.۱. بیان مساله

یکی از اهداف و وظایف عمده آموزش و پرورش تربیت انسانهای سالم و کارآمد برای ایفای نقش در زندگی فردی و اجتماعی است از آنجائی که دانش آموزان رکن اساسی نظام آموزشی کشور هستند توجه به این قشر از اهمیت اساسی برخوردار است یکی از عواملی که می توان از آن طریق به این هدف رسید بالا بردن خوداثرمندی دانش آموز در هر زمینه می باشد. خوداثرمندی بیانگر میزان اعتماد فرد به توانائی های خود در انجام موفقیت آمیز تکالیف دشوار است (چن و چان^۲، ۲۰۱۰). خوداثرمندی به معنای باور فرد در مورد توانایی مقابله او در موقعیت های خاص است و الگوهای فکری، رفتاری و هیجانی را در سطوح مختلف تجربه انسانی تحت تاثیر قرار می دهد و تعیین کننده این است که آیا رفتاری شروع خواهد شد یا خیر، اگر شروع شد فرد چه مقدار تلاش برای انجام آن خواهد داشت و در رویارویی با مشکل چه مقدار استقامت از خود نشان خواهد داد (بندورا، ۲۰۰۶). خوداثرمندی را به ابعاد اجتماعی، تحصیلی و هیجانی تقسیم کرده اند، که خوداثرمندی اجتماعی^۳ به معنای ادراک فرد از توانمندی خود در رسیدن به معیارها و ارتباطات اجتماعی، خوداثرمندی تحصیلی^۴ به معنای ادراک فرد از توانمندی خود در یادگیری، حل مسایل تحصیلی و دستیابی به موفقیت های تحصیلی و خوداثرمندی هیجانی^۵ به معنای ادراک فرد از توانمندی خود در کنترل و مدیریت هیجان ها و افکار منفی می باشد (بندورا و همکاران، ۱۹۹۷؛ موریس^۶، ۲۰۰۲). خوداثرمندی به عنوان باور

1 . Identity styles
2 . Chen & Chane
3 . social self-efficacy
4 . Academic self efficacy
5 . Emotional self- efficacy
6 . Muris

شایستگی شخصی، به طرق مختلفی بر رفتار انسان تاثیر می گذارد. بندورا (۱۹۷۷) فرض کرد که خوداثرمندی انتخاب های افراد، نحوه عملکرد، تلاش، پشتکار و انعطاف پذیری آن ها را تحت تاثیر قرار می دهد. افراد تمایل به انجام کارهایی دارند که احساس می کنند قادر به انجام آن هستند و از کارهایی اجتناب می کنند که خود را از انجام آن ناتوان می پندارند (بندورا، ۱۹۸۶؛ دینتر، دوچی، سگرز^۱، ۲۰۱۱).

نوجوانان به دلیل دوره خاص رشد خود ناچارند با رویدادهای انتقالی بسیاری از نظر زیست شناختی، تحصیلی و اجتماعی روبرو شوند. این تغییرات انبوه، نوجوانان را وادار می سازد که به یگانگی و ثبات در تعریف خود بیندیشند و به دنبال آن باشند تا هویت خود را شکل دهند (برگر^۲، ۲۰۰۱). دستیابی به هویت، به عنوان توانائی تجربه خود به صورت چیزی پیوسته و یکپارچه در طی زمان و عمل بر اساس آن و رسیدن به تعریفی خاص و منحصر بفرد از خود، از تکالیف اصلی دوران نوجوانی به شمار می رود (میکائیلی، ۱۳۸۹). اریکسون معتقد است هویت، فرایندی است که افراد خودشان را به عنوان افراد منحصر بفرد معرفی می کنند (کرپلمن و همکاران، ۲۰۱۲). وی تشکیل هویت^۳ را به عنوان فرایندی که بطور قابل توجهی در نوجوانی فعال می شود و تا جوانی ادامه می یابد تصور می نماید و آن شامل توجه مداوم درباره اینست که چه کسی ممکن است شود (جستجوی هویت^۴)، و فرایند تصمیم گیری استوار و ثابت درباره اینکه او "کسیت" (تعهد هویت^۵) (لوئیکس، و همکاران، ۲۰۰۵، کرپلمن، پیتمن و همکاران، ۲۰۱۲).

نتایج مطالعات در رشد هویت تفاوت های فردی مهمی را در رفتار و ویژگی های فردی بین دانش آموزان دبیرستانی آشکار ساخته است. این یافته ها نشان می دهند، دانش آموزانی که در اندازه گیری هویت نمره بالای میانگین می آورند، قابل اعتمادتر، سازگارتر، خودپذیرتر، و از لحاظ فردیتی منسجم تر از دانش آموزانی هستند که نمرات هویت آن ها پایین تر از حد متوسط است (شهرآرای، ۱۳۸۴).

1 . Dinter, Dochi, Segers
2 . Berger
3 . Identity formation
4 . Identity exploration
5 . Identity commitment

با توجه به اهمیت تشکیل هویت برای رشد نوجوان، مارسیا^۱ (۱۹۶۶) از اولین محققانی بود که مرحله هویت یابی در برابر سردرگمی هویت نظریه اریکسون را به صورت تجربی بررسی کرد. مارسیا (۱۹۶۶) در مدل اریکسون، دو بعد اساسی رشد هویت را مشخص نمود، "اکتشاف" که شامل جستجوی فعال برای کسب اطلاعات درباره سبک های زندگی، باورها و ارزش ها می باشد و "تعهد" که تلاش برای تصمیم در مورد اینکه کدام امکانات برای شخصیت فرد مناسب است و بکار بردن این تصمیم در زمینه های مختلف می باشد. بر این اساس مارسیا چهار وضعیت هویت را مشخص ساخت: هویت کسب شده^۲ (جستجوی بالا، تعهد بالا)، هویت معوق^۳ (جستجوی بالا، تعهد پائین)، هویت پیش رس^۴ (جستجوی پائین، تعهد بالا)، هویت نامتمایز^۵ (جستجوی پائین، تعهد پائین) (کروگر^۶، ۲۰۰۵). برای بسط مدل وضعیت هویت مارسیا، برزونسکی (۱۹۸۹) مدل فرایندی سبک های هویت را تنظیم کرد و سه سبک هویت اطلاعاتی^۷، هنجاری^۸، و سردرگم-اجتنابی^۹ را معرفی نمود، در سبک هویت اطلاعاتی تلاش های اکتشافی وجود داشته و این افراد فعالانه اطلاعات مربوط به هویت را از منابع مختلف جستجو می کنند، تجربه پذیر بوده و تصمیم در مورد هویت را تا زمانیکه اطلاعات مربوطه را بدست آورد یا پردازش کند به تاخیر می اندازند. سبک هویت هنجاری، سبکی است که در آن تلاش اکتشافی وجود ندارد، زیرا این افراد به آسانی و بدون در نظر گرفتن اهداف مربوط به هویت، ارزشها و تعهداتی که دیگران آن را مناسب می دانند می پذیرند. به طور مشابه افرادی که سبک هویت سردرگم-اجتنابی را ترجیح می دهند نیز تلاشهای اکتشافی ندارند هر چند بیشتر از پذیرش آسان استانداردهای هویتی که دیگران برای فرد تعیین می کنند (سبک هویت هنجاری)، این افراد از جستجوی موضوعات مربوط به هویت اجتناب می کنند و اجازه می دهند نیازهای محیطی و کوتاه مدت رفتارشان را هدایت کند (بوسچ و کارد^{۱۰}، ۲۰۱۲).

بر اساس فراتحلیلی، بوسچ و کارد (۲۰۱۲) ارتباط مثبت متوسط را بین سبک های اطلاعاتی و هنجاری، ارتباط منفی متوسط بین سبک های اطلاعاتی و سردرگم/اجتنابی و ارتباط منفی جزئی بین

1 . Marsia
2 . Achieved identity
3 . Moratorium identity
4 . Foreclosed identity
5 . Diffuse identity
6 . Kroger
7 . Informational identity style
8 . Normative identity style
9 . Diffuse- avoidant identity style
10 . Bosch & card

سبک های هنجاری و سردرگم / اجتنابی نشان دادند. همچنین، ارتباط مثبت جزئی بین جنس و سبک هویت سردرگم - اجتنابی را نشان دادند که پسران نمره بالاتری نسبت به دختران گرفتند.

تقدیری، امامی پور و سپاه منصور (۱۳۸۸) در پژوهشی نشان دادند، سبک های اطلاعاتی و هنجاری با خوداثربخشی رابطه ی مثبت معنادار دارند همچنین سبک اطلاعاتی پیش بینی کننده خوداثرمندی بالا در دختران و پسران است ولی بین خوداثرمندی و سبک سردرگم / اجتنابی رابطه ای وجود ندارد. نقش خوداثرمندی تحصیلی در رابطه ی میان سبک های پردازش هویت و پیشرفت تحصیلی دختران و پسران متفاوت است. همچنین یافته های پژوهش جاکوبسکی و دمبو^۱ (۲۰۰۴) نشان داد فقط رابطه ی باورهای خوداثرمندی با سبک هویت سردرگم - اجتنابی منفی و معنادار است و دو سبک اطلاعاتی و هنجاری رابطه ای با آن ندارد (حجازی، برجعلی لو، نقش، ۱۳۸۸). ارتباط متقابلی بین عزت نفس و تصور فرد از توانائی خود وجود دارد و اگر میزان عزت نفس کاهش یافت احساس ضعف و ناتوانی در فرد احیاء می شود (زکی، ۱۳۸۳). پس می توان گفت عزت نفس می تواند از عوامل دیگر تاثیرگذار بر خوداثرمندی باشد که عبارت است از قضاوت و نگرشی که فرد به طور پیوسته و مداوم از ارزش های خود بیان می دارد (پوپ^۲ و همکاران، ۱۹۸۸). نوجوان موقعی خود را درک می کند که میان تصویری که از خود دارد و تصویری که از استنباط دیگران از خود بدست می آورد هماهنگی لازم را ایجاد کند (برگ^۳، ۲۰۰۱). فرد بر اساس درکی که از خود دارد فعالیت را شروع و یا آنرا ادامه می دهد. از میان پدیده ها و موضوعاتی که بر رفتار و زندگی انسان تاثیر عمیقی دارد، نگرش و طرز تلقی او از خودش می باشد. همانطور که ما نسبت به پدیده ها و انسانهای دیگر برداشت و طرز تلقی هایی داریم، و بر اثر تجربیات گذشته آن ها را به گونه ای دیگر در مقایسه با سایر انسان ها درک می کنیم، از خودمان نیز برداشت هایی داریم. این برداشتها ممکن است مثبت، منفی، غلط یا درست باشد. گاهی اوقات بعضی افراد دارای توانائی خاصی هستند که به علت شکست ها و عدم موفقیت های تصادفی در گذشته، خود را ناتوان می یابند. عده ای نیز توانائی خود را پائین تر و یا فراتر از آنچه هست می پندارند. در هر صورت و یا به هر شکل این پنداشت و ادراک از خود تاثیر زیادی بر موفقیت ها و شکست های بعدی افراد در زندگی آن ها دارد (پرکی^۴، به نقل از محسنی

1 . Jakubowski & Dembo

2. Pope

3 . Berg

4 . Perki

۱۳۸۸). خودپنداره نظام پویایی است که با اعتقادات، ارزشها، رغبت ها، استعدادها و تواناییهای فرد ارتباط دارد. این عوامل به نوبه خود تعیین کننده مسیر زندگی فرد است (شفیع آبادی و ناصری، ۱۳۸۸).

بدین ترتیب با توجه به مجموع مطالعات، پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این سؤال است که آیا سبک های هویت، عزت نفس و خودپنداره می توانند خودآثرمندی را پیش بینی کنند؟

ضرورت و اهمیت پژوهش

همانطور که می دانیم در هر سال بودجه زیادی از طرف آموزش و پرورش صرف مدارس و دانش آموزان می شود و همچنین خانواده ها برای تحصیل و نیز سایر امور مربوط به نوجوانانشان از لحاظ هیجانی، اجتماعی و غیره صرف می کنند ولی همچنان کارائی آن ها در سطح پائین قرار دارد. یکی از دلایل می تواند خودآثرمندی نوجوان باشد که در سه جنبه هیجانی، اجتماعی و تحصیلی می تواند عملکرد نوجوان را تحت تاثیر گذارد، خودآثرمندی به عنوان یک ویژگی شخصیتی پیش بینی کننده، می تواند در موقعیت های آموزشی و تحصیلی عامل موثر باشد (سالامی و اوقدوکان^۱، ۲۰۰۹). از جمله موضوعاتی که انسان در مورد آن به تفکر می پردازد " خود " و جایگاه " خود " در جهان است که آن نیز، از تغییرات امروزی جهان در امان نمانده و تغییراتی بسیار عمیق در باورها و سبک زندگی مردم جهان به وجود آورده است. زیرا ویژگی های جوامع کنونی نظیر وجود تکنولوژی پیشرفته، اینترنت و توسعه ارتباطات، پیچیدگی روابط انسانی و ... نوجوانان و جوانان را با انبوهی از اطلاعات روبرو کرده و یافتن هویتی منسجم و کارآمد را برای آن ها مشکل نموده است. بنابراین از عوامل دیگر دخیل در عملکرد نوجوان، هویت نوجوان است با توجه به تحقیقات پیشین، سبک هویتی که نوجوان انتخاب می کند از سطح خودآثرمندی او تاثیر می پذیرد. عزت نفس به مراتب سهم بالائی در افزایش یا کاهش خودآثرمندی و در نتیجه میزان عملکرد نوجوان دارد. همه افراد صرف نظر از سن، جنسیت، زمینه فرهنگی، هدف و نوع کاری که در زندگی دارند، نیازمند عزت نفس هستند. عزت نفس واقعا بر همه سطوح زندگی اثر می گذارد. در حقیقت بررسی های گوناگون روان شناسی حاکی از آن است که

1 . Salami, & Ogundokun

چنانچه نیاز به عزت نفس ارضا نشود، نیازهای گسترده تر نظیر نیاز به پیشرفت و یا درک استعداد بالقوه، محدود می ماند (قهرمانی، ۱۳۹۱). پیشتر گفته شد که خوداثرمندی و خودپنداره دو عنصر مهم باورهای خود، تعیین کننده پیشرفت تحصیلی هستند (روزنبرگ، ۱۹۶۵). دانش آموزانی که برای خود ارزش و اعتبار بیشتری قائل هستند در رویارویی با دیگران موفق ترند و در برابر دشواری ها پایداری بیشتری از خود نشان می دهند و اگر خود را فردی ضعیف بدانند، خیلی زود دست از تلاش بر می دارند. بنابراین یکی از اهداف آموزش و پرورش در تمام جوامع کمک به فرد است تا خودکارآمد شود. برای اینکه فردی در بزرگسالی کارآمد باشد باید این خصوصیت را در دوران کودکی و دانش آموزی در خود پروراند. پس اگر ما بتوانیم عوامل موثر بر خوداثرمندی نوجوانان را بیابیم می توانیم آموزش و پرورش را در رسیدن به اهداف خود بهتر یاری کنیم. بنابراین انجام چنین تحقیقاتی می تواند موجب افزایش دانش موجود گردیده و در نتیجه راهگشائی برای مطالعات آینده باشد .

۳,۱. اهداف کلی

- تعیین رابطه ی بین سبک های هویت ، عزت نفس و خودپنداره با خوداثرمندی دانش آموزان دوره متوسطه.
- تعیین سبک هویت غالب، وضعیت عزت نفس، خودپنداره و خوداثرمندی.
- بررسی نقش سبک های هویت، عزت نفس و خودپنداره در پیش بینی خوداثرمندی دانش آموزان دوره متوسطه.

۴,۱. اهداف خاص

- تعیین سبک هویت غالب در بین دانش آموزان دوره متوسطه.
- تعیین وضعیت عزت نفس در دانش آموزان دوره متوسطه.
- تعیین وضعیت خودپنداره در دانش آموزان دوره متوسطه.
- بررسی رابطه ی سبک های هویت با خوداثرمندی دانش آموزان دوره متوسطه.
- بررسی رابطه ی بین عزت نفس با خوداثرمندی دانش آموزان دوره متوسطه.